

Azokról, akik hentesnél esznek

Amikor megkaptam a szerkesztők megtisztelő felkérését, hogy lapjuk számára cukrászdás szöveget írjak, gondolkodni kezdtem, van-e cukrászdás élmény az életemben. Egyáltalában, hogyan állok az édességgel, a cukorral, amely mégiscsak az (egyik) alapja az életnek, és ebből kifolyólag bármiféle cukrászdás élménynek. Gondolkodtam, megkötöttem kicsit emlékezetem feketén tapadó rétegeit, s hamarosan rá kellett jönnöm, hogy semmi jót nem mondhatok. Semmi édeset. Vannak ugyan cukrászdás élményeim, de nem tudom úgy megírni őket, hogy kedvet csináljak az olvasónak az élethez, amely egy idő után föltétlenül elveszíti édességét, vagy legalább élete következő napjához, amit amúgy írói dolgomnak tekintek. Elhatároztam ezért, hogy azokról írok, akik hentesnél esznek.

Félek ugyanis a cukortól. Cukorbaj, számomra ez a szó afféle melasz-mód sűrű mondat, amely szétírva így hangzik: a cukor baj, baj, hogy cukor van a világon, talán ez az egyetlen komoly baj, ez a ragacsos tapadás a vérben, a buszon, a társadalomban. Bebeszületünk mindannyian az anyaméhből valami védett, édes, zárt kaptárba, és amikor kiderül, hogy baj van, már késő, a ragacsos massa mozdulnunk sem enged. Beleveszünk a meleg, nyúlós betegségbe, amely előbb-utóbb mint nem gyógyuló seb jelentkezik a lábon, a lélekben, a háton. Nem tudom, megfigyelték-e már, a cukrosok e soha be nem gyógyuló sebeinek szélén épp úgy csillognak a ragacsos kristályok, mint a tengerek partjain a plasztik ásványvizes és fantásflakonok, amelyeket a víz sírva hiába próbál a partra lökni magából. Elhatároztam ezért, hogy azokról írok, akik hentesnél esznek.

Jó okom van erre az életem történetéből is, jártam ugyanis réges-rég egy lánnyal, fiatal voltam, miért ne jártam volna vele. Szerelmi viszony volt, melynek láthatárán a dolgok hagyományos rendje szerint egyszer csak megjelent a jövő szokásszerű képe: házasság, gyerekek s a többi. Jó darabig

nem tiltakoztam a jövőm efféle alakulása ellen, és a sejtés, hogy evvel a házassággal nagyjából mindent elrontanék az életemben, amit el lehet rontani, csak igen későn bukott fel a tudatom peremén. Sosem múltó hálával tartozom ezért akkor várományos anyósomnak, aki mindenáron magukhoz akart édesgetni, és ennek érdekében egyszer buzgalmában cukorral készített nekem rántottát só helyett a konyha épp utolsó három tojásából. Attól a pillanattól fogva tudtam, hogy menekülnöm kell abból a házból. Ezért is határoztam el, hogy ma azokról írok, akik hentesnél esznek.

Gyermekkoromban persze magam is szerettem a csokoládét, ám ez afféle szokásszerű rajongás volt, mint a kolbász vagy a biciklizés gyermekeknél általános, feltétlen szeretete. Jól emlékszem rá mindemellett, hogy a kortársaimnál jóval korábban szoktam le a mértéktelen csokoládézabálásról, hamar elkezdett zavarni a Tibi csokival teletömött szájuknak az émelyítő szaga, és igazán nem is a táblás csokoládékat, hanem sokáig csak a Balaton szeletet, utóbb meg már csak a Kis-Balaton kockát szerettem, és elég volt belőle egy napra egy darab. Arra is emlékszem, hogy amikor Jäger úr cukrászdájába térünk a tanítás után, és az ősz cukrász falábalával – az igazít az Isonzónál hagyta – a raktárból koppanó lépésekkel a pult mögé sántikált, és kérdezgette, milyen fagyaltot ennénk, én voltam az egyetlen, aki mindig csak a kakaósötét csokoládéfagyaltjából kértem, és idegenkedve néztem, mint habzsolják magukba a többiek a számomra vadul ízes, színes-édes puncs-, citrom-, málna- és mindenféle más gyümölcsömböket. Ezért is döntöttem úgy, hogy ma azokról írok, akik hentesnél esznek.

A torták, sütemények mindig is hidegen hagytak, egyedül a Stefániát szerettem, azt is csak azért, mert a szeletek tetejét vastagon behintették ismét csak sötét kakaóporral. (Csupán jóval később, pár éve tudtam meg, hogy a kakaó fő hatóanyaga az endorfin, a kedves boldogságvegyület, bizonyára ezért szoktam rá helyes ösztönrel már vagy másfél évtizede, hogy a kávé is kakaóporral iszom.) Nem szerettem a süteményeket és főként a tortákat, mert sárgán remegett bennük meg a tetejükön az émelyítő, mindig gyanús állagú anyag, és úgy kínálták őket, hogy előbb-utóbb vennem kellett belőlük, és azt mondani, hogy nagyon finomak, miközben a hányinger kerülgetett. Többnyire öregasszonyok kínálták, akiket eleve a teremtés kudarcának tekintettem, a megértőbbje viszont, ha már nem erőszakoskodott tovább a kínálással, elnéző mosollyal csak ennyit mondott: „Hát, kisfiam, te nem is tudod, mi a jó!” És még hozzátették: „Nem baj, majd később megszereted.” Ezúton is üzenem nekik odaát: később sem szerettem meg. Viszont jó ideje nem gondolom, hogy az öregasszonyok a teremtés kudarcai lennének. Ezért is határoztam el, hogy együttal azokról írok, akik hentesnél esznek.

Szíven ütött a szerkesztők felkérése azért is, mert az írás mellett a kávé nyilvánosság történetével is foglalkozom, aminek a cukrászdák – a kávéházak, a kávémérések és az eszpresszók mellett – szerves részét alkotják. Előállhattam volna tehát afféle szakmai szöveggel is. Rá kellett jönnöm azonban, hogy a cukrászdák engem mindig is csak annyiban érdekeltek, amennyiben rokonai a kávéháznak és a presszónak, önmagukban nemigen. Érdekel, ha kivételképp mégiscsak dohányozni lehetett bennük, vagy legalább egy-egy elkülönített traktusukban, érdekelnek, ha kávéházak is voltak egyben, mint mondjuk a háború előtt Budapesten az Auguszt vagy a Flóris, és érdekelnek a kávégépek és a kávéik, de sosem érdekeltek a pulatokban remegő beteg édességeik, amelyeket mindig és csakis a gyermekesség, a bánat és az elfojtás csalóka szerves áfumának tekintettem. Igen jellemző adat, hogy 1922-re Budapesten a világháború előtti állapotokhoz képest megkétszereződött a cukrászdák száma, miközben az összeomlás okozta gazdasági dekonjunktúra és társadalmi átrendeződés hatására minden más típusú vendégtér száma és forgalma jelentősen alászállt, és a kávéházak közel fele zárta be mindörökre az ajtóit. A magyar társadalom láthatólag édességbe fojtotta tehát a vereség és az összeomlás keserűségét. Ezért is gondoltam, hogy ma nem a cukrászdákról és az édesség szerelmeiről írok, hanem azokról, akik hentesnél esznek.

Külön fájó pont a számomra a női test (vagyis a női lélek) és az édesség romboló kapcsolata. Az elhanyagolt, formátlan testek számomra mindig krémesmód remegnek, és ezerszer többre becsülöm a dohányzó és ivós nőket azoknál, akik lúdládba, rolátba, túrótortába (mézbe, cukorba, és – jaj! – édeske tablettába) fojtják – avagy olykor oktanul belesüppedni hagyják – jobb sorsra érdemes libidójukat. Nem ítélek sem felettük sem, csak szomorú vagyok. Mint oly sok esetben, ekkor is csak a költészet nyújt vigaszt. „Költők s a méhecskék / Lelke rokon, / Hű társak réges-rég, / Árad az édesség / Ajkaikon.” – idézem észbe ilyenkor az amúgy ismeretlen és nem kiemelkedő Vargha Gyula költő, műfordító, nemzetgazdász és statisztikus (1853–1929) sorait, amelyeket Kosztolányi kritikája (*Látjátok feleim*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1976. Szerk. Réz Pál, 261–263.) hozott elem az irodalmi ismeretlenség ritkán látogatott háttérvidékéről. Vigasz még néhány szó: édesanya, édesapa, Édes Anna, édes fiam, édesded, keserédes, édes kettes, édes mindegy, édestestvér, édesvíz, édesipar, édeskevés, édesbús. Ezért is hajlottam afelé, hogy ma azokról írok, akik hentesnél esznek.

Magam is hentesnél eszem, ha a városban járok. Jobbára a Bartók Béla úton, Ica mama húsboltjában. Szeretek állni ott a pultnál, hallgatni a kínálás és vásárlás ártatlan, bájos beszédeit, és nézni az emberek arcát,

amint a végzetes döntést meghozzák: mit egyenek, mit vegyenek. Jobbára kacsacombot eszem, melyet előre bepácolnak, és félretesznek minden héten a számomra. Olcsóbban járok és gyorsabban is végzek így, mint bárhol máshol. Négy-öt cseresznyepaprika, egy kenyérsarok és egy Soproni, ezres alatt kijövök, s mindig jót eszem s jóllakom. Ismernek is persze, törzsvendég vagyok, ez sem mellékes. A múltkor is így búcsúztak tőlem: „Akkor eltesszük a combot a jövő hétre is önnek, doktor úr!” Gyakran néznek doktornak, talán a köpenyem miatt, nem tudom. Fogadtak már a nyolcvanas években e szavakkal a moziban, amikor még minden előadás-jelen kellett lennie egy orvosnak: „Jaj de jó, doktor úr, hogy megjött, már nagyon vártuk.” A fodrászomnál meg az derült ki nemrégiben, hogy a hölgyek éveken át híres nőgyógyásznak hittek. Ám én sosem szerettem idegen tollakkal ékeskedni, és tudom, hol a helyem. A véreemben emelkedő cukor is az eszembe jutott, kifordultomban ezért csak ennyit mondtam a zsíros, véres köpenyben mosolygó hölgyeknek, nagyjából a Pásztor fivérek hangnemében a Nemeceknél tett utolsó látogatáskor:

„Köszönöm, nem vagyok doktor. Beteg vagyok.”